

STRATEGII DIDACTICE SPECIFICE PROGRAMELOR DE EDUCAȚIE TIMPURIE

*Nadejda Baraliuc, lector univ., dr.,
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău*

DIDACTIC STRATEGIES SPECIFIC TO EARLY EDUCATION PROGRAMS

*Nadejda Baraliuc, PhD,
„Ion Creanga” State Pedagogical University of Chisinau,
ORCID: 0000-0001-7478-9583
baraliuc.nadejda@upsc.md*

CZU: 373.2.01

DOI: 10.46727/c.v2.24-25-03-2023.p161-166

Abstract. The article reflects the challenges of choosing the most appropriate didactic strategies within early education programs. Within the activities, the status of didactic strategies is a central one. Their position within the educational programs is central considering that didactic strategies guide the instructional-educational activity and manage the initiation of genuine training for the development of skills in preschool education.

Keywords: Didactic strategies, didactic methods, didactic procedures, didactic means, forms of training, cognitive, educational formative, motivational, operational.

Prima semnificație a termenului *strategie* era „arta planificării și conducerii războiului” [13, p. 165]. Originea termenului o găsim în Grecia antică: *stratos* „armată” și *agein* „a conduce”, ca să ajungă să semnifice „magistrat cu atribuții militare, mai târziu și civile, apărut la Atena la sfârșitul secolului al VI-lea î.Hr.”. [12, p. 522]

DEX tratează strategia ca „parte componentă a artei militare, care se ocupă cu problemele pregătirii, planificării și ducerii războiului și operațiilor militare. Un examen detaliat al strategiei didactice realizează M. Bocoș. Autorul definește strategia ca „concepție generală, linie/modalitate de concepte, orientare și optimizare, în viziune sistemică și pe termen lung, mediu sau scurt a proceselor și fenomenelor educaționale”. [2, p. 199]

Strategiile didactice includ un grup de metode și procedee. S. Cristea le consideră „grup de două sau mai multe metode și procedee integrate într-o structură unitară de funcționare pedagogică eficientă, angajate acțional la nivelul activității de predare-învățare-evaluare, pentru realizarea obiectivelor acesteia” [8, p. 136].

Strategiile didactice au următoarea structură.

Tabelul 1. Strategii didactice

Strategii didactice				
Metode	Procedee	Tehnici didactice	Mijloace de învățământ	Forme de organizare

Alegerea celor mai potrivite strategii didactice este o mare provocare. În cadrul activităților statutul strategiilor didactice este unul central și dinamic. Poziția acestora în cadrul programelor

de învățământ este centrală din considerentul că strategiile didactice ghidează activitatea instructiv-educativă și gestionează declanșarea unei instruirii veritabile pentru dezvoltarea competențelor în învățământul preșcolar.

„Strategiile didactice reprezintă modalitatea optimă de îmbinare a metodelor, procedeele și tehnicilor didactice, a mijloacelor de învățământ și a formelor de organizare specifice procesului didactic astfel încât relația dintre predare și învățare să determine achiziții în sfera cunoașterii, subsumate finalităților educației” [5].

Urmându-l pe I. Albușescu, putem considera că cadrul didactic alege cea mai concisă și rațională traiectorie, care să susțină dezvoltarea competențelor preșcolariilor, să „elimine în mare măsură hazardul și să prevină erorile, riscurile, evenimentele nedorite din practica pedagogică” [1, p. 80].

Tabelul 2. Elementele structurale ale strategiei didactice

Strategia didactică				
Metode	Procedee	Tehnici didactice	Mijloace de învățământ	Forme de organizare
<ul style="list-style-type: none"> • funcția cognitivă • funcția formativ-educativă • funcția motivațională • funcția instrumentală • funcția normativă (Cerghit, 2006; Cristea, 2018; Oprea, 2019) 	<p>„o secvență a metodei, un element de detaliu, o tehnică mai limitată de acțiune, o componentă, o particularizare a metodei” (Moise, 2008; C. Moise 2008)</p>	<p>Rezultă din modul particular de utilizare, de selectare, organizare a metodelor, a procedeelelor și a mijloacelor didactice. (Catalano, 2020)</p>	<p>Ansamblul obiectelor, materialelor, dispozitivelor, aparatelor.</p> <p><i>Funcția informativă, funcția formativă, funcția estetică</i></p> <p>(Catalano, 2020)</p>	<p>frontală, pe grupe și microgrupe, individuală, combinată</p>

Termenul **metodă** provine din greacă: *metha* „spre, către”, *odos* „cale, drum”, ceea ce exprimă calea pe care cadrul didactic o parcurge în activitatea instructiv-educativă pentru realizarea obiectivelor planificate. Pentru cadrul didactic, metoda reprezintă „o cale de organizare și conducere a activității de cunoaștere a copiilor, o cale de conducere înspre construcția cunoașterii individuale a acestora, un instrument didactic cu ajutorul căruia îi determină pe educați la un demers de asimilare activă a unor noi cunoștințe și forme comportamentale, de stimulare în același timp a forțelor lor cognitive, intelectuale”. [6, p. 18 - 19]

Metodele didactice îndeplinesc următoarele funcții:

- **cognitivă** - de transmitere a cunoștințelor sau „conducerea spre cunoaștere” și sporirea achizițiilor în plan *cognitiv, afectiv și psihomotor*;
- **formativ-educativă** - de formare, dezvoltare și exersare a proceselor cognitive de cunoaștere: *senzații, percepții, reprezentări, limbaj, gândire, atenție etc.*, asimilarea cunoștințelor, formarea deprinderilor, dezvoltarea aptitudinilor, interiorizarea atitudinilor și valorilor, formarea convingerilor etc.;
- **motivațională** - de captare și menținere a interesului cognitiv al copiilor, a curiozității, dorinței de a descoperi;
- **instrumentală** sau **operațională** - instrumente sau modalități de susținere utilizate

de educator și de sistemul educațional în vederea atingerii obiectivelor de natură didactică; **funcția normativă** sau de **optimizare a acțiunii** - de organizare, dirijare și optimizare continuă a procesului instructiv-educativ. [6, 7, 10]

C. Moise propune următoarea taxonomie a metodelor didactice:

- *metode tradiționale* care includ expunerea didactică, conversația didactică, demonstrația, observarea, exercițiul etc.;
- *metode mai recente* care includ algoritimizarea, modelarea, problematizarea, instruirea programată, studiul de caz, modele de simulare (jocurile, învățarea pe simulator), învățarea prin descoperire.
- *metode de ultimă generație*, care cuprind o listă extinsă: *interactive, de cooperare, participative de grup* etc. [9, p. 307]

Se nuanțează și *metodele interactive de grup*:

- ✓ *metode de predare-învățare* - predarea-învățarea reciprocă, mozaic, metoda Lotus sau floare de nufăr, bula dublă, partenerul de sprijin, cubul, puzzle, comunicarea rotativă, schimbă perechea, locuri celebre, călătorie misterioasă, acvariul, învățarea în cerc, mica publicitate, harta cu figuri, strategii de lectură a textelor științifice, examinarea expunerii etc.;
- ✓ *metode de fixare, consolidare și evaluare* - piramida, diamantul, ciorchinele, tehnica fotoliul limbajului, benzi desenate, posterul, trierea aserțiunilor, tehnica blazonului, diagrama Venn, jurnalul grafic, turul galeriei, turnirul întrebărilor, turnirul enunțurilor, cvintetul, analizarea și interpretarea imaginilor, etc.;
- ✓ *metode de stimulare a creativității* - brainstorming, tehnica 6/3/5 sau brainwriting, philips 6/6, tehnica viselor etc.;
- ✓ *metode de problematizare* - pălăriuțele gânditoare, studiul de caz, pătratele divizate, minicazurile, diagrama cauză-efect, interviul, explozia stelară, metoda Frisco, mai multe capete la un loc etc.;
- ✓ *metode de cercetare* - proiectul, reportajul, investigația de grup, experimentul, explorarea. [14, p. 16 - 17]

Metoda didactică este susținută de **procedee didactice** într-o combinație diversă, oferindu-i metodei valoarea și eficiența în cadrul procesului instructiv educativ. **Procedeul didactic** redă „o secvență a metodei, un element de detaliu, o tehnică mai limitată de acțiune, o componentă, o particularizare a metodei” [9, p. 307], o soluție practică de aplicare eficientă a acesteia. Ca exemplu, în susținerea *metodei povestirea* cadrul didactic folosește ilustrate din povești, figurine de animale, păpuși de teatru etc. Interdependența dintre metoda didactică și procedeele didactice poate duce la preluarea rolului de metodă de către procedeu, astfel, uneori metoda devine procedeu, iar procedeul - metodă.

I. Radu evidențiază că tehnica didactică „definește un mod specific, particular de lucru, un mod de a utiliza o metodă sau alta, de a realiza o acțiune”. [11, p. 120]

H. Catalano tratează **mijloacele de instruire** ca „ansamblul obiectelor, materialelor, dispozitivelor, aparatelor etc. care sprijină transmiterea eficientă a conținuturilor învățării prin intermediul procesului de învățământ în vederea realizării finalităților educației. Utilizarea rațională și competentă a mijloacelor de instruire stimulează și susține procesul învățării și contribuie la eliminarea artificialismului, a formalismului și a verbalismului în procesul de predare”. [4, p. 124] Acest contact direct al copiilor cu lumea reală sprijină procesul instructiv educativ.

Tabelul 3. Tipologia mijloacelor de instruire

Tipuri de mijloace	Exemple
1. Mijloace informativ-demonstrative	Materiale intuitiv-naturale, obiecte elaborate, obiecte construite, substituite tridimensionale, materiale figurative, reprezentări simbolice
a. Materiale intuitiv-naturale:	- colecții de materiale din natură: ghinde, conuri, castane, frunze, flori, semințe, legume, fructe, pietricele, pești în acvarii, blocuri de lemn, nisip, scoici, textile, piele, lemn, fire, tricotaje, chibrituri, paste făinoase, marionetele din lână tricotate etc. - materiale din natură pentru confecționarea, sub îndrumarea educatoarei, a unor jucării simple; aparate, unelte, mașini etc.
b. Obiecte elaborate substituite tridimensionale:	- care imită și reproduc obiecte, fenomene reale pentru a facilita observarea; - aparate și mașini cu piese demontabile, corpuri geometrice; - mulaje, machete, globul pământesc, forme de relief; - truse pentru construcție, trusă medicală; seturi pentru îmbinări mai complexe etc.
c. Materiale figurative	- colecții de imagini, fotografii, planșete, desene, tablouri, albume, serii de imagini pentru asocieri după diferite criterii: culoare, formă, dimensiune, volum, cărți ilustrate pentru copii, filme didactice etc.
d. Reprezentări simbolice	- desene la tablă, scheme, numere, grafice, note muzicale, imagini cu regulile grupei, imagini cu regimul zilei, cu semnele de circulație în miniatură etc.
2. Mijloace de exersare și formare a deprinderilor	- truse cu piese demontabile, aparate pentru educație fizică: mingi de diferite culori, instrumente muzicale, materiale pentru desfășurarea activităților artistice, cum ar fi pensule, markere, creioane, plastilină, lut, acuarele pentru pictură, pictură cu degetele, pictură cu șevalet, planșă pentru modelaj, accesorii pentru modelaj, vase de lut, cutii, faianță, lemn, farfurii. - instalații pentru jocuri în curte: tuneluri, topogane, scări pentru cățărat, leagăne, groapă de nisip pentru sărituri, bârne pentru echilibru, balansoare etc.
3. Mijloace de raționalizarea timpului	- hărți contur, șabloane fișe de lucru, ștampile didactice.
4. Mijloace de evaluare	- teste, softuri educaționale pentru evaluare etc.
5. Mijloace tehnice audio-video	- PC, laptop, videoproiector, film didactic, înregistrări video, înregistrări audio, CD-uri, rețeaua de internet cu programele care facilitează accesul la resurse didactice, materiale de prezentare, desfășurarea activităților online etc.

Mijloacele de instruire ca resurse utilizate de cadrul didactic în cadrul procesului instructiv-educativ au scopul de a facilita transmiterea cunoștințelor, formarea priceperilor, deprinderilor și dezvoltarea atitudinilor. [3, p. 130-131]

Încă o componentă importantă a strategiilor didactice sunt *formele de organizare* a procesului instructiv-educativ, care se realizează în mod practic prin instruirea în cadrul *activităților frontale, activităților pe grupe și activităților individuale*.

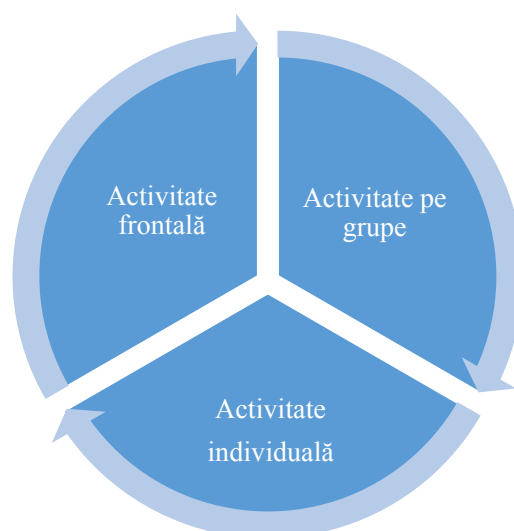

Fig. 1. Tipologia formelor de instruire

Activitatea frontală este activitatea organizată cu toată grupa de copii. Copiilor li se transmite aceleași mesaje ale cadrului didactic: explicații, instructaje, prezentarea poveștilor, prezentarea povestirilor, poeziilor, audierea cântecelor etc.

Activitatea pe grupe este activitatea realizată în cadrul centrelor de interes.

Activitatea individuală este activitatea realizată independent, fără supravegherea strictă a cadrului didactic.

Activitățile didactice planificate și implementate de către cadrul didactic implică apelarea la *strategiile didactice*, care ar permite îmbinarea echilibrată a activității frontale cu activitatea în grup și cu activitatea individuală, prin adaptarea conținuturilor și strategiilor didactice.

Planificarea, selectarea și implementarea *strategiilor didactice* potrivite permit evidențierea grijii cadrului didactic pentru copiii pe care-i educă, dorința pentru stimularea interesului și obținerea succesului preșcolarului. Rezultatul nu se lasă așteptat dacă cadrul didactic este concentrat pe formarea competențelor la preșcolari. Acestea sunt evidențiate de Curriculumul pentru educația timpurie.

BIBLIOGRAFIE

1. ALBULESCU, I.; ALBULESCU, M. *Predarea și învățarea disciplinelor socioumane. Elemente de didactică aplicată*. Iași: Editura Polirom, 2000.
2. BOCOȘ, M. *Teoria și metodologia evaluării. Repere și instrumente didactice pentru formarea profesorilor*. Pitești: Editura Paralela 45, 2008.
3. CATALANO, H. *Specificul activităților didactice la grupele combinate. Ghid didactic pentru cadrele didactice din învățământul preșcolar*. București: Editura Didactica Publishing House, 2021.
4. CATALANO, H. „Designul strategiilor didactice din perspectiva instruirii online”, în I. Albulescu; H. Catalano (coord.), „e-Didactica. Procesul instruire în mediul online, București, Editura Didactica Publishing House, 2021.
5. CATALANO, H. „Strategiile didactice”, în I. Albulescu; H. Catalano (coord.), *Sinteze de pedagogie generală. Ghid pentru pregătirea exantemelor titularizare, definitivat și gradul didactic II*, București Editura Didactica Publishing House, 2020.
6. CERGHIT, I. *Metode de învățământ*. Iași: Editura Polirom, 2006.

7. CRISTEA S. *Metodologia instruirii în cadrul procesului de învățământ*. București: Editura Didactica Publishing House, 2018.
8. CRISTEA, S. *Pedagogie pentru pregătirea examenelor de definitivat, grad didactic II, grad didactic I, reciclare*. Pitești: Editura Hardiscom, 1997.
9. MOISE, C. „Metodologia didactică”, în C. Cucoș (coord.), *Psihopedagogie pentru examenele de definitivat și grade didactice*, Iași, Editura Polirom, 2008.
10. OPREA, C.L. „Procesul de învățământ. De la principii la strategii didactice. Pânișoară; N, Manolescu (coord.), *Pedagogia primar și preșcolar*. Iași: Editura Polirom, 2019.
11. RADU. I.T.; EZECHIL, L, *Didactica. Teoria instruirii*. Pitești: Editura Paralela, 2005.
12. *Dicționar Enciclopedic Român, Volumul IV*, București, Editura Politică, 1966.
13. *Strategie: Ghid propus de The Economist Books, Business Club*, București, Editura Nemira, 1998.
14. VRÂNCEANU M.; TERZI-BARBAROȘIE, D. *1001 idei pentru educația timpurie. Ghid pentru educatori*. Chișinău: Centrul Educațional „pro Didactica”, 2010. 216 p. ISBN 978-9975-4125-1-3